

Kihívások és fejlesztési irányok – a tejágazat jövője Magyarországon

Századvég Konjunktúrakutató Zrt.
2023. június 13.

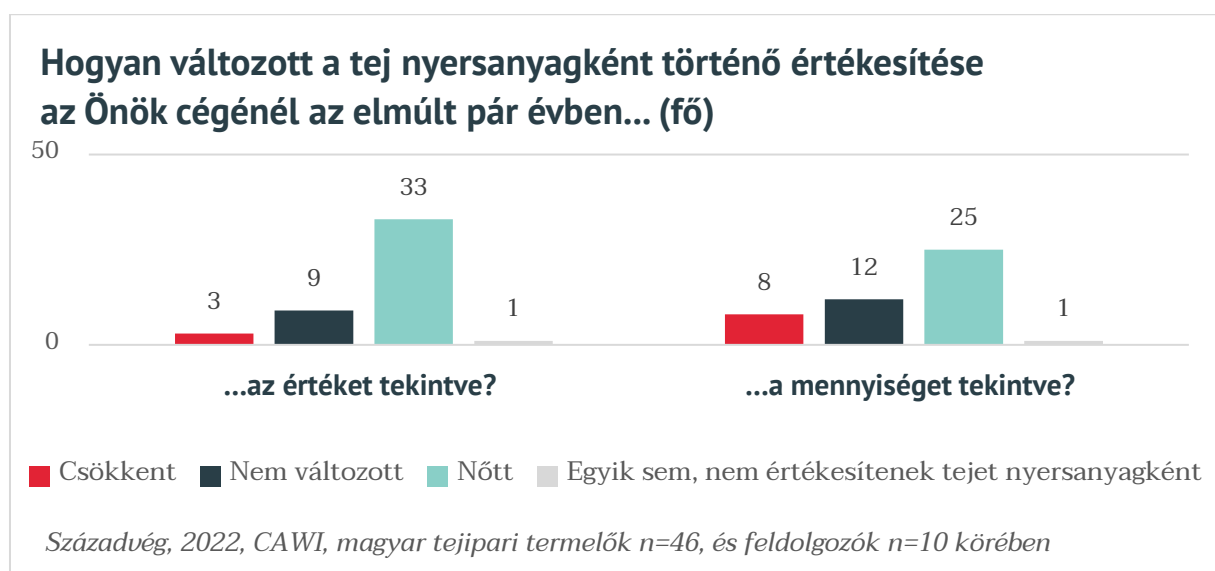
A fenntartható ellátási láncok kialakítása nemcsak a környezet védelmét szolgálja, hanem a hatékonyabb erőforráskezelés és költségcsökkentés révén hozzájárul a vállalatok versenyképességének javításához is. Mindezek ellenére a magyarországi tejszektor helyzetét vizsgáló kutatásunk eredményei azt mutatják, hogy az ellátási láncban tapasztalható, a tejtermelők, a feldolgozók és a kereskedők közötti egyenlőtlenségek, valamint a munkaerőhiány és az energiaválság jelentős problémákat okoz az ágazatban működő vállalkozások számára. Ez pedig megnehezíti a – növekedéshez és a hatékonyabb termelési, illetve feldolgozási eljárásokhoz szükséges – fejlesztések megvalósítását. Kedvező eredmény ugyanakkor, hogy a vizsgált vállalkozások közel kétharmada tervezi, hogy fejlesztéseket hajt majd végre a következő 2–3 évben, ami hozzájárulhat a vállalkozások hatékonyabb és fenntarthatóbb működéséhez.

A fenntartható ellátási láncok kiépítése és támogatása iránti törekvés egyre hangsúlyosabbá válik a 21. századi gazdaságokban¹. Ezen rendszerek kialakítása nemcsak a környezet védelmét szolgálja, hanem a hatékonyabb erőforrás-kezelés és költségcsökkentés révén hozzájárul a vállalatok versenyképességéhez is².

Ezzel összhangban a magyarországi tejágazat helyzetéről készült elemzésünk célja a szektorra vonatkozó ellátási láncok fenntarthatóságának feltárása, a tendenciák azonosítása, problémapontok kijelölése és megoldási javaslatok kidolgozása volt. Kutatásunkban a termelői, feldolgozó, kereskedői kapacitásokat és igényeket, illetve az ezek közötti kapcsolatokat vizsgáltuk meg.

Mind a termelők, mind a feldolgozók ki vannak szolgáltatva a piacnak

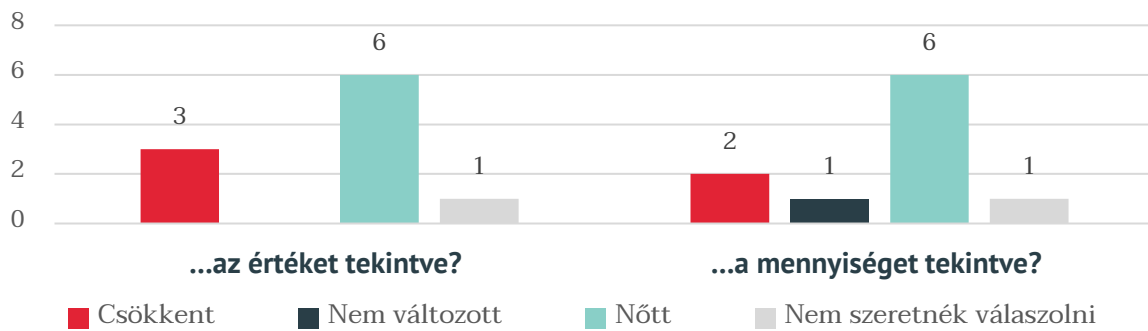
Eredményeink azt mutatják, hogy az elmúlt pár évben mind a termelői, mind pedig a feldolgozó szegmensben az értékesítés területén jellemzően növekedés volt megfigyelhető, túltermelés alig fordult elő. Vagyis a termékek értékesítése az ellátási lánc különböző szereplői között alapvetően sikeresen megy végbe. A túltermelés csak azoknál a – jellemzően kisebb – vállalatoknál jelent problémát, ahol a raktározási kapacitások nem megfelelők.

¹ Zenovitz Lili (2022): „Egy véges világban nem képzelhető el végtelen növekedés”. Replika (127): 95-113. <https://doi.org/10.32564/127.4>

² Philip Beske, Anna Land, Stefan Seuring, (2014): Sustainable supply chain management practices and dynamic capabilities in the food industry: A critical analysis of the literature, International Journal of Production Economics (152): 131-143, <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2013.12.026>

Hogyan változott a feldolgozott tejtermékek értékesítése az Önök cégénél az elmúlt pár évben... (fő)

Századvég, 2022, CAWI, magyar tejipari termelők n=46, és feldolgozók n=10 körében

Bár ezek az eredmények azt sugallják, hogy az tejágazatra vonatkozó ellátási lánc különböző szintjei (termelők, feldolgozók, kereskedők) alapvetően összehangoltan működnek, ezt jelentős mértékben árnyalják az interjúk kutatás eredményei. A kutatásban résztvevő termelők úgy látják, hogy az értékesítendő árucikk egységárát a feldolgozók határozzák meg, vagyis a termelők azt tapasztalják, hogy ki vannak szolgáltatva a feldolgozói szektornak. Hasonló a helyzet a feldolgozók esetén is, akik viszont a kereskedelmi szektor kapcsán érzékelnek aszimmetrikus viszonyt. Fontos megjegyezni, hogy mindezt jelentős mértékben orientálják a fogyasztó preferenciák is: az adatok³ ugyanis azt mutatják, hogy a fogyasztók számára a tejtermékek ára a legfontosabb szempont.

Összességében tehát elmondható, hogy a termelők **ki vannak szolgáltatva** a feldolgozóknak, a feldolgozók pedig a kereskedőknek. Emiatt a termelők és a feldolgozók piaci pozíciója gyengül. Ez pedig megnehezíti a tervezett fejlesztések megvalósítását.

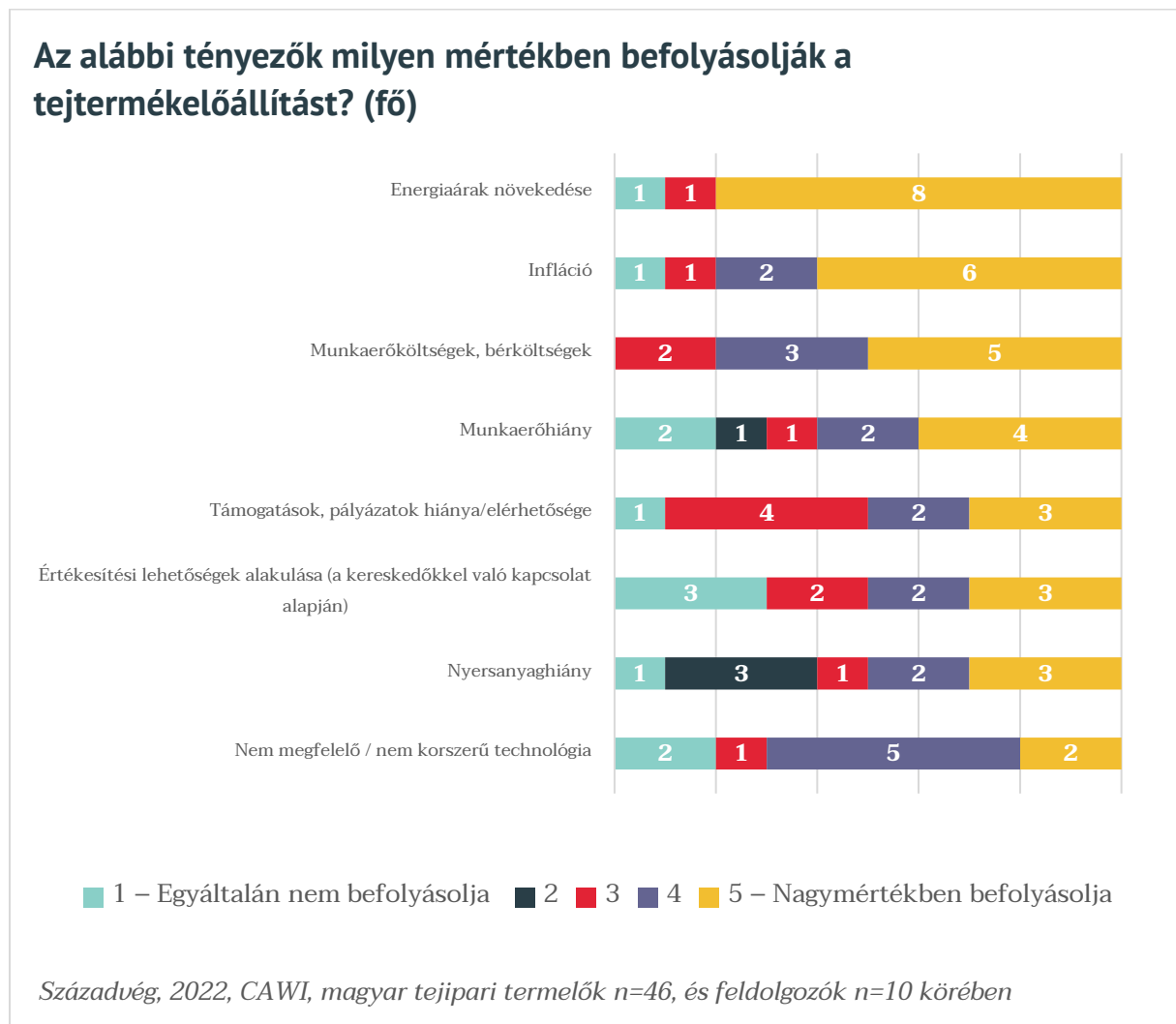
A szakképzett munkaerő hiánya és a magas működési költségek okozzák a legnagyobb kihívást a tejágazat számára

A szektor hatékony működését persze nem pusztán az ágazati szereplők közötti „érdekkonfliktusok” nehezítik. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a megfelelő **humánerőforrás hiánya** jelenti az egyik legnagyobb akadályt a tejszektor működése előtt. A szakképzett munkaerő hiánya miatt a vállalatok nehezen találnak olyan alkalmazottakat, akikre rábízhatják az egyes

³ Századvég (2022): Tejfogyasztás és zöldség-, gyümölcsfogyasztás – Fogyasztói felmérés.

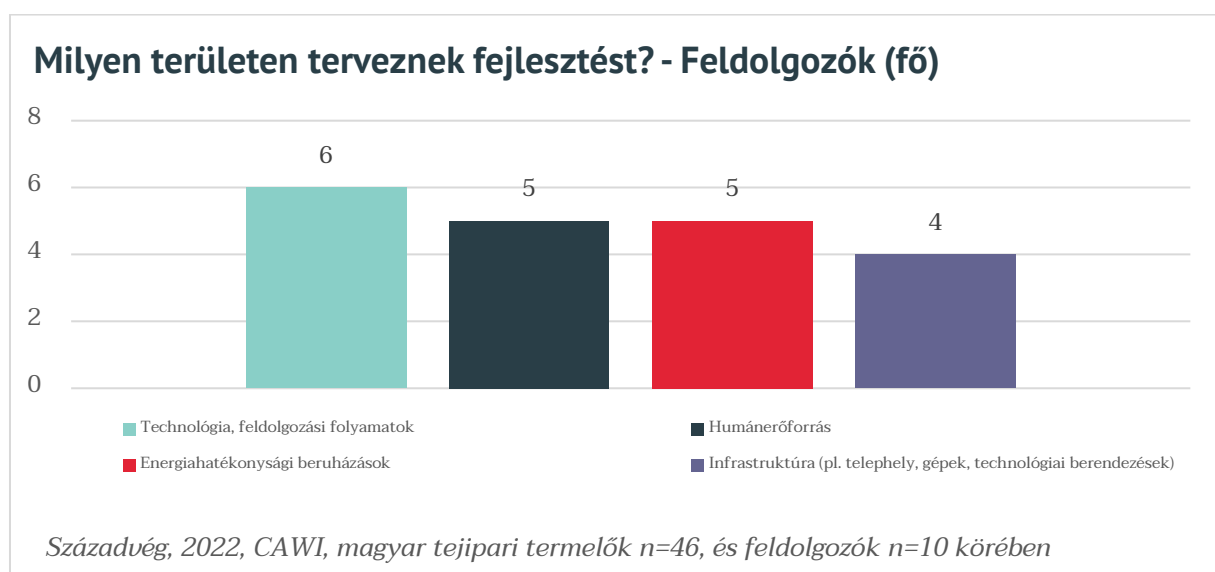
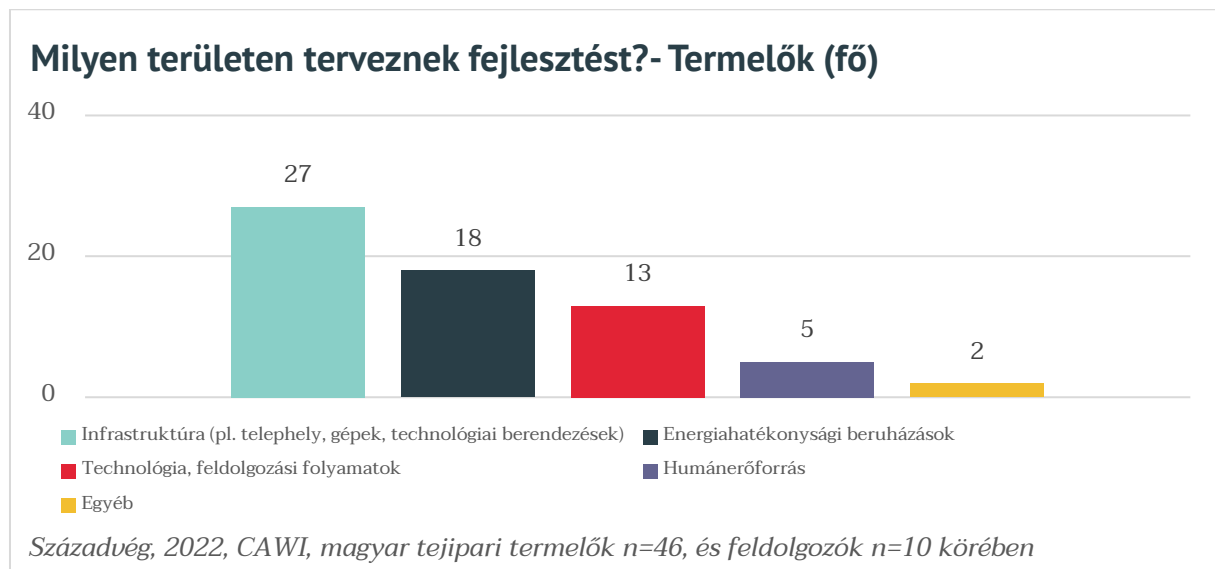
munkafolyamatok koordinálását. De félő az utánpótlás hiánya is, mivel a **szükséges képzések megszűntek**.

Egy másik komoly probléma a tejszektor számára az energiaválság és a magas infláció. Az interjúalanyok elmondása alapján a gáz- és áramszámlák jelentős emelkedése sok vállalkozás számára ellehetetleníti a működést. Ezeket a problémákat a feldolgozó szektorban végzett kérdőíves kutatás eredményei is megerősítik. 10 megkérdezettből 8 jelentős problémának látja az energiaárak emelkedését, hasonló számok regisztrálhatók az infláció esetén is, és 10-ből 6 megkérdezett nyilatkozta azt, hogy a munkaerőhiány jelentős vagy nagy mértékben befolyásolja a tejtermék előállítását.

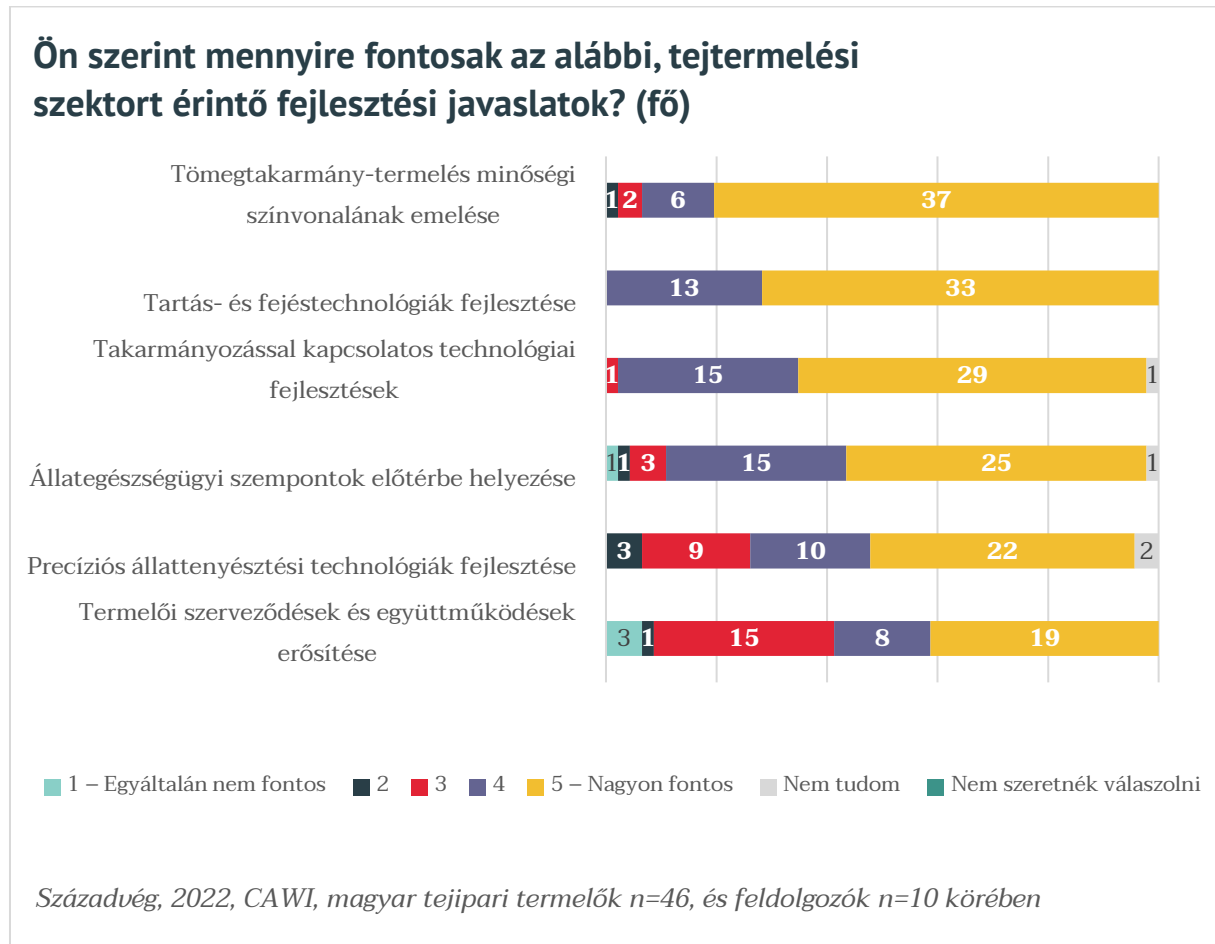
Az energiahatékonyság és a technológiai fejlesztés áll a tejágazat fejlesztési terveinek fókuszában

Kedvezően árnyalja ugyanakkor ezeket az eredményeket az, hogy a vizsgált vállalkozások – legyen szó a termelői vagy éppen a feldolgozói szektorról – közel kétharmada tervezi, hogy fejlesztéseket hajt majd végre a következő 2–3 évben. Míg a termelői szektor esetén az infrastrukturális és energiahatékonysági beruházások jelentik a legnagyobb prioritást, addig a feldolgozói szektor képviselői a technológiai fejlesztéseket említették a legnagyobb arányban. A felhasználni kívánt pénzügyi források között az állami és európai uniós pályázatok, támogatások, a saját források és a hitelfelvétel egyaránt szerepelnek.

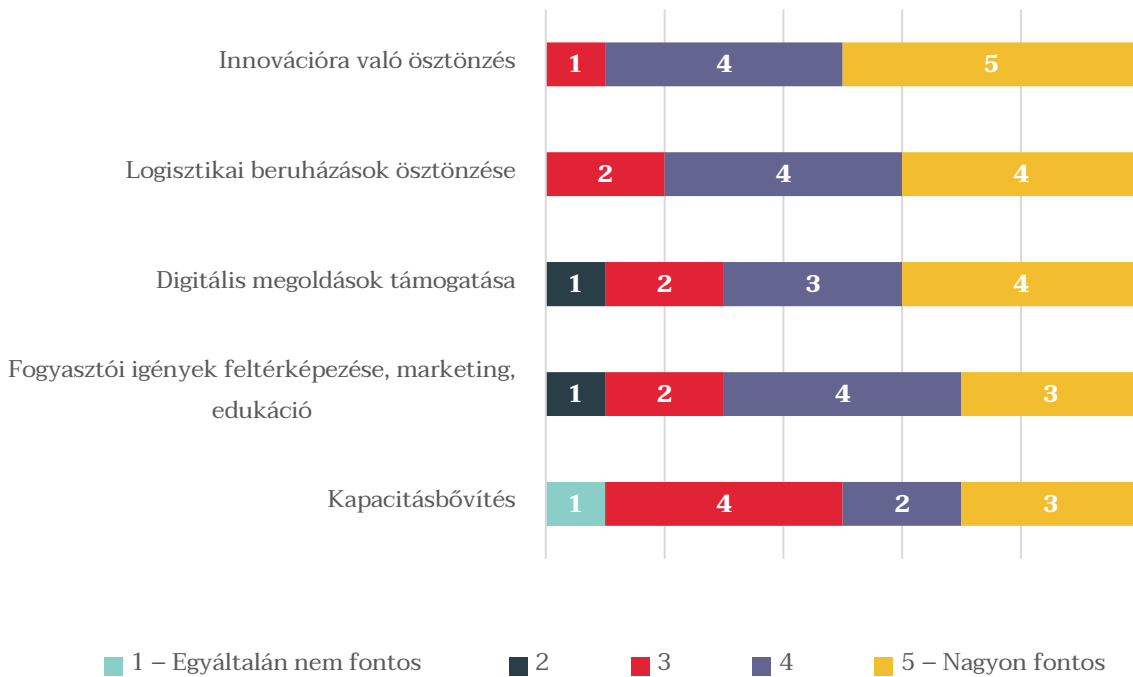
A potenciális fejlesztések még árnyaltabb feltárása érdekében konkrét fejlesztési területekre is rákérdeztünk. Ez alapján elmondható, hogy a hazai tejágazat **termelői szegmensében** tevékenykedő vállalatok döntéshozói mindenekelőtt a

tömegetakarmány-termelés minőségi színvonalának emelését látják szükségesnek, de kiemelten üdvöznék a **tartás- és fejéstechnológiák fejlesztését**, a **takarmányozással kapcsolatos technológiai fejlesztéseket**, valamint az **állategészségügyi szempontok** előtérbe helyezését is.

A potenciális fejlesztéseket a **feldolgozó** szektor körében is megvizsgáltuk. Elmondható, hogy a tejfeldolgozással foglalkozó cégek vezetőinek körében az ágazatot érintő fejlesztési irányok közül az **innovációra** való ösztönzés, a **logisztikai beruházások** ösztönzése, valamint a **digitális megoldások** támogatása az a három, amelyeket a leginkább pozitív fogadtatás övezi.

Ön szerint mennyire fontosak az alábbi, tejfeldolgozó szektort érintő fejlesztési javaslatok? (fő)

Századvég, 2022, CAWI, magyar tejipari termelők n=46, és feldolgozók n=10 körében

Módszertan

A tanulmány elkészítése során az alábbi módszertani elemeket alkalmaztuk.

I. Másodlagos források

A helyzetelemzéshez, a terület bemutatásához, a nemzetközi trendek azonosításához: nemzetközi, hazai másodlagos források [KSH, TGI], nemzetközi adatbázisok (Eurostat), és szakirodalomfeldolgozás.

II. Primer kvantitatív kutatás

A kutatás részeként 53 véletlenszerűen kiválasztott céget kérdeztünk meg CAWI módszerrel (computer-assisted web interviewing) melyből melyből 46 végez tejjipari termelőtevékenységet, 10 pedig tejjipari feldolgozó cég volt.

III. Mélyinterjúk

A kutatás során 20 darab strukturált interjút készítettünk termelőkkel, feldolgozókkal, kereskedőkkel és érdekvédelmi szervezetek képviselőivel.